

Charakterystyka właściwości rozwoju mowy dziecka w wieku przedszkolnym:

Aby dobrze kierować czymkolwiek, trzeba przede wszystkim wiedzieć, czym się kieruje. Należy więc najpierw poznać normalny, naturalny przebieg rozwoju mowy. Od tego też zaczniemy.

Rozwój mowy jest uwarunkowany genetycznie, zależy od wrodzonych właściwości organizmu człowieka, ale możliwy jest jedynie w kontakcie ze środowiskiem społecznym, z innymi ludźmi. Słowem, jest to proces, w którym współgrają czynniki biologiczne i społeczne.

W rozwoju mowy dziecka wyodrębnia się **cztery okresy**:

- **okres melodii (0-1 r. ż.),**
- **okres wyrazu (1-2 r. ż.),**
- **okres zdania (2-3 r. ż.),**
- **okres swoistej mowy dziecięcej (3-7 r. ż.).**

Okres melodii (0-1 r. ż.),

Początkowo dziecko komunikuje się z dorosłymi za pomocą **krzyku**. Po krzyku matka poznaje, że dziecko jest głodne, mokro mu, zimno. Jest to pierwsze porozumienie się dziecka z najbliższym otoczeniem. Krzyk jest też ćwiczeniem narządu oddechowego: wdech - krótki, wydech - długi, powolny.

W 2-3 miesiącu życia, niemowlę zaczyna wydawać różne dźwięki nazywane - **głuzeniem** albo **gruchaniem**, towarzyszą temu nieskoordynowane ruchy kończyn i całego ciała. Głuzenie to jeszcze nie mowa, ale **nieświadome ćwiczenie narządów artykulacyjnych**.

W drugiej połowie pierwszego roku życia obserwujemy u dziecka **gaworzenie**. Mamy tu do czynienia z **zamierzonym powtarzaniem dźwięków**. Dzięki nabywaniu takich cech, jak spostrzegawczość, skupienie uwagi, dziecko naśladuje teraz dźwięki, które wydało przypadkowo (powtarza je) oraz dźwięki, które zasłyszało w otoczeniu.

Z końcem pierwszego roku życia dziecko dużo już rozumie, spełnia proste polecenia. Pojawiają się pierwsze wyrazy: mama, tata, baba.

Okres wyrazu (1-2 r. ż.),

Dziecko używa już właściwie **wszystkich samogłosek**. Ze spółgłosek wymawia: **p, b, m, t, d, n, k, ś**, czasem **ć**. Pozostałe spółgłoski zastępuje innymi, o zbliżonym miejscu artykulacji. Upraszcza grupy spółgłoskowe. Charakterystyczne jest wymawianie tylko pierwszej sylaby lub końcówki.

Okres zdania (2-3 r. ż.),

Dziecko zaczyna rozumieć mowę rodziców, dotyczącą członków rodziny, interesujących je przedmiotów lub aktualnych wydarzeń. Pierwsze zdania są dwuwyrzowe i wyłącznie twierdzące. Dostają się szybko pojawiają się proste zdania pytające i rozkazujące. Z części mowy najczęściej używane są rzeczowniki, będące nazwami konkretnych przedmiotów, występujących w otoczeniu dziecka, np. pokarmów, napojów, zwierząt, części ciała, części ubrania. Czasowniki oznaczające czynności fizjologiczne, ruch, pozycje, używane są początkowo w formie bezokolicznika, ale wkrótce pojawiają się w czasie teraźniejszym, przeszłym i przyszłym, aczkolwiek nie zawsze poprawnie. Mowa dziecka staje się zrozumiała i to nie tylko dla osób z najbliższego otoczenia. Najwięcej nowych słów dziecko przyswaja sobie w 2-3 roku życia. Okres ten jest przełomowy w rozwoju mowy, gdyż dziecko przyswaja sobie wtedy podstawy systemu leksykalnego i morfologicznego języka, jakim mówi jego otoczenie, a dalsze lata przynoszą jego doskonalenie.

W tym okresie dziecko powinno już wypowiadać głoski: **p, b, m, f, w, k, g, ch, t, d, n, l, ś, ź, ć, dź, ń** oraz zmiękczone: **pi, bi, mi, ki, gi**.

Pod koniec tego okresu mogą pojawiać się już głoski: **s, z, c, dz** a nawet: **sz, ź, cz, dź**. Wymienione głoski nie zawsze są pełnowartościowe, a czasem bywają zastępowane innymi łatwiejszymi głoskami, wskutek małej sprawności narządów artykulacyjnych.

Okres swoistej mowy dziecięcej (3-7 r. ż.),

Dziecko zaczyna odróżniać dźwięki: s, z, c, dz od ich miękkich odpowiedników.

Tak więc, **dziecko 3-letnie** powinno już wymawiać wszystkie samogłoski, tak ustne, jak i nosowe: **a, o, e, u, i, y, ą, ę**, chociaż w mowie jego mogą występować odstępstwa, np. zamiana samogłosek: a=o, e=a, i=y. Jest to związane z nie wykształconą sprawnością narządów artykulacyjnych.

Powinny występować również spółgłoski twarde i zmiękczone: **m, mi, b, bi, p, pi, f, fi, w, wi, ś, ć, ź, dź, ń, k, g, ki, gi, ch, t, d, n, l, li, j, l**. W wieku tym pojawiają się głoski: **s, z, c, dz**, a nawet: **sz, ź, cz, dź**.

Ogólnie biorąc, mowę dziecka 3-letniego cechuje

- zmiękczeniem głosek (s, z, c, dz, sz, ź, cz, dź = ś, ź, ć, dź),
- uproszczeniem grup spółgłoskowych,
- brakiem wyraźnych końcówek w wyrazach,
- przestawianiem głosek, sylab (np. lokomotywa = kolomotywa),
- upodobnieniami (np. chlebek = *bebek*).

Wymowa **dziecka 4-letniego** różni się pod względem dźwiękowym. Utrwalają się takie głoski jak: **s, z, c, dz**. Dziecko **nie powinno już wymawiać ich jak: ś, ć, dź, ź**. Pojawia się głoska **r**, choć jej opóźnienie nie powinno jeszcze niepokoić. Głoski: **sz, ż, cz, dź** dziecko jeszcze zamienia na: **s, z, c, dz** lub **ś, ź, ć, dź**.

Mowa **dziecka 5-letniego** jest już w zasadzie zrozumiała. Głoski: **sz, ż, cz, dź**, które pojawiały się w czwartym roku życia, zaczynają się utrwaląć. Dziecko potrafi je poprawnie powtórzyć, choć w **mowie potocznej mogą jeszcze być wymawiane jak: s, z, c, dz**. Głoska **r** powinna być wymawiana, ale często pojawia się dopiero w tym okresie.

Mowa **dzieci 6-letnich** powinna być prawidłowa pod względem dźwiękowym. Głoski najtrudniejsze są już opanowane (**sz, ż, cz, dź, r**), chociaż zdarzają się jeszcze kłopoty z ich wymową, redukcje grup spółgłoskowych.

Dziecko 7 – letnie powinno mówić prawidłowo pod względem artykulacyjnym, gramatycznym i składniowym.

Należy pamiętać, że każde dziecko rozwija się we własnym, swoistym tempie. Dlatego rozwój mowy nie u wszystkich dzieci przebiega jednakowo: u jednych szybciej, i te dzieci zaczynają mówić wcześniej, u innych zaś wolniej, co przejawia się późniejszymi początkami mowy i wolniejszym przyswajaniem sobie wymowy pewnych głosek. Różna może być kolejność pojawiania się poszczególnych głosek w trakcie rozwoju mowy. Stopień rozwoju mowy w danym momencie zależy od różnych czynników. Do najważniejszych należą psychofizyczny rozwój dziecka oraz wpływ środowiska.

Literatura:

G. Demel: Minimum logopedyczne nauczyciela przedszkola. WSiP, Warszawa 1996.

